

RAPPORT 2010

Prosessrapport *skoleskulkprosjekt*

Utgitt av Kompetansesenter rus – region vest Bergen
Stiftelsen Bergensklinikkene

Kompetansesenter rus – region vest Bergen er ett av syv regionale kompetansesentra innen rusfeltet i Norge, med regionalt ansvar for Hordaland og Sogn og Fjordane. Arbeidsområder er innen forebygging, tidlig intervensjon og styrking av kompetanse i arbeid med rusmiddelavhengige. Kompetansesenteret bistår med råd og veiledning, kurs/konferanser, seminar, erfaringsutveksling og prosjektutvikling.

Stiftelsen Bergensklinikkene er en uavhengig, livssynsnøytral ideell non-profit og selveiende stiftelse for «mestring av rusproblemer, helse, livsstil og avhengighet» gjennom behandling, forebygging, forskning og undervisning.

Heftets tittel:
Prosessrapport skoleskulkprosjekt
Gudmund Ågotnes

© Stiftelsen Bergensklinikkene

Rapporten kan bestilles hos:

Kompetansesenter rus – region vest Bergen
Stiftelsen Bergensklinikkene
Vestre Torggate 11, 5015 Bergen.
Tlf 55 90 86 00

Område: Hordaland, Sogn og Fjordane.
Hjemmeside: www.bergensklinikkene.no
Spisskompetanse: «Kjønn og rus» og «Foreldrerollen i rusforebyggende arbeid»
Helsedirektoratet er oppdragsgiver for kompetansesenterets virksomhet.

Layout: Camilla Holcroft

Prosessrapport skoleskulkprosjekt

Gudmund Ågotnes

i: Forord

ii: Om rapporten

1: Bakgrunn for prosjektet

1.1: Målsetting

1.2: Ansvarsfordeling

1.3: Involverte skoler

2: Prosjektprosessen

2.1: Forankring av prosjektet

2.2: Arbeid i forkant av prosjektoppstart

2.3: Veileder

2.4: Kick off

3: Innsats ved skolene

3.1: Utarbeiding av handlingsplaner

4. Registrering

4.1: Behovet for gode registreringssystemer

4.2: Registreringsarbeid i prosjektperioden

4.3: Viktige erfaringer

Integrering på skolene

Helhetlig tilnærming

”Tett og tidlig på”

5.: Implementering av tiltak

5.1: Viktige erfaringer

Prioriteringer – valg av elevmasse sett opp mot tiltak

Når skal innsatsen settes inn?

Helhetlig tilnærming

Integrering på skolene

Resultater

6: Oppfølgingsrutiner

6.1: Utvikling av oppfølgingsrutiner

6.2: Felles dokument

6.3: Viktige erfaringer

Integrering på skolene

Helhetlig tilnærming

”Tett og tidlig på”

7: Kompetanseheving

7.1: Motiverende samtale

8: Oppsummering

Appendiks

FORORD

Elever som skulker skolen er en viktig gruppe å nå frem til med hensyn til å utvikle selektive tidlige intervensjoner for å forhindre videre problemutvikling. Fra nasjonalt hold har Helsedirektoratet satt i gang en rekke tidlige innsatser for å komme tidlig inn og nå frem til unge som kan stå i fare for å utvikle problemer, jfr veileder *Fra bekymring til handling IS 1742*.

I samarbeid med Bergen kommune har Kompetansesenter Rus arbeidet med problemstillingen skulk i flere år. I 2006–2007 ble det gjennomført et prosjekt i samarbeid med Utekontakten der fokuset var rettet mot ungdom og skoleskulk i Bergen. I 2008 gjennomførte Kompetansesenteret en spørreundersøkelse blant elever som skulket skolen i Bergen. Her fant en blant annet at elever som skulker, er belastet av en rekke risikofaktorer relatert til familie, skole, rusmiddelbruk og psykisk helse.

Som en oppfølger til Utekontaktens prosjekt og funn fra skulkeundersøkelsen ble det igangsatt et samarbeid med Bergen kommune der fire skoler har jobbet med strategier for å redusere skoleskulk.

Prosjekt skoleskulk har hatt som mål å utvikle og implementere rutiner for skoleskulk, forbedre kompetanse blant de som jobber nært ungdommene, samt å følge opp elever med skulkehistorie og gjennomføre /evaluere individuelt rettede tiltak.

I denne rapporten oppsummeres prosjektet som helhet, de ulike fasene, og erfaringer gjort underveis i prosessen. Gjennom ulike tilnærminger, evalueres også prosjektet opp mot de målsettinger som ble satt ved prosjektets oppstart.

Rapporten har blitt til ved hjelp av ulike metodiske tilnærminger; primært gjennom intervjuer (med prosjektansvarlige ved de involverte skolene, feltarbeidere ved Utekontakten og prosjektets ledelse), dokumentgjennomgang (skolenes prosjektplaner, prosjektplan fra Kompetansesenteret, veiledningshefte utdelt til skolene), Utekontaktens skulke rapport (2007), Kompetansesenterets skulkeundersøkelse (2008) og møtevirksomhet/ gjennomgang av møtereferater.

Rapporten er utarbeidet av medarbeider ved Utekontakten, Bergen kommune; Gudmund Ågotnes.

Bergen november 2010

Kompetansesenter rus – region vest Bergen

Solveig Storbækken
spesialkonsulent

1: Bakgrunn for prosjektet som helhet

På området tidlig intervensjon er de som skulker skolen en viktig gruppe å følge opp og forstå, med henblikk på å kunne utvikle selektive forebyggende intervensjoner. Mens vi har forholdsvis gode data på sosial-, helse- og rusmiddelvaner blant skoleelever (NOVA; ESPAD; Bergensundersøkelsen), har vi tradisjonelt hatt lite informasjon om atferd og behov blant de som ikke er på skolen når slike undersøkelser gjennomføres.

I 2007 gjennomførte Utekontakten med veiledning fra Kompetansesenteret prosjektet "Skoleskulk", (Utekontakten, 2007).

Kompetansesenteret gjennomførte i 2008 en undersøkelse blant ungdomskoleelever, med fokus på rusmiddelbruk og skulk (Mounteney & Johannessen, 2009). Som en forlengelse av dette arbeidet ble Kompetansesenteret for perioden 2008-2009 tildelt midler fra Helsedirektoratet for å videreføre arbeidet med skulkproblematikk. Videreutvikling av skulkprosjektet skjedde i nært samarbeid med Bergen kommune ved aktuelle byrådsavdelinger, Utekontakten og utvalgte skoler.

1.1: Målsetting

Hovedmålet med skoleskulkprosjektet er å forbedre praksis med hensyn til oppfølging og tidlig intervensjon blant elever i ungdomskolealder som har en skoleskulkhistorie. Dette involverer arbeid både på system- og individnivå, og vil bygge på tidligere arbeid innen feltet. I særlig grad vil resultater fra skoleskulkundersøkelsen fungere som bakgrunn for implementering av konkrete tiltak.

MÅL FOR ARBEIDET:

- Å utvikle og implementere regler og rutiner for registrering og oppfølging av skoleskulk
- Å forbedre kompetanse blant de som jobber nært ungdommene (lærere, helsesøstre, feltarbeidere) med hensyn til å arbeide med elever som skulker
- Å følge opp elever med en skulkhistorie og gjennomføre/evaluere individuelle og grupperettede tidlige intervensjonstiltak.

1.2: Ansvarsfordeling

Bergen kommune, byrådsavdeling for barnehage og skole, nedsatte en prosjektgruppe som har fulgt prosjektet og deltatt i utviklingsarbeidet. Deltakere var representanter fra byrådsavdelingen, Helsevernetaten, Utekontakten og Kompetansesenteret.

Oppvekstrådgiverne for barnehage og skole var referansegruppe for prosjektet. Hensikten med referansegruppen var både å ha oversikt over innhold i skoleskulkprosjektet og vurdere videreføring til øvrige skoler i Bergen kommune.

Fire ungdomsskoler har deltatt i prosjektet – deres rolle har vært å delta i arbeidet med å utvikle rutiner for registrering og oppfølging av fravær, utvikle kompetanse gjennom å delta på kurs om motiverende intervju, og å stå for den praktiske gjennomføringen av konkrete intervensjonsprosjekter.

Skolene har etablert arbeidsgrupper som har stått for gjennomføring av skulkprosjektet lokalt. Arbeidsgruppene ble etablert ut fra lokale forhold og har vært eksempelvis helseteam eller andre eksisterende tverrfaglige strukturer som eksisterer ved skolene.

Kompetansesenteret inngikk samarbeid med de respektive skolene for utarbeidelse av en lokal handlingsplan. Konkretisering av ansvar og oppgaver ble avtalt med de respektive skoler. Utekontakten har fulgt prosessen og deltatt i det lokale arbeidet etter avtale med de utvalgte skolene.

1.3: Involverte skoler

Fire skoler ble invitert til å være med i prosjektet. Utgangspunktet for invitasjonen var at skolene enten var i et samarbeidsforhold med Kompetansesenteret eller Utekontakten, eller at de ga uttrykk for et ønske om et slikt samarbeid.

Alle de fire involverte skolene hadde i forkant av prosjektoppstart diverse tilnærminger og tiltak rettet mot fravær. Disse var av varierende art og omfang, og dannet utgangspunkt for hvordan skolene har tilnærmet seg den overordnede problemstillingen for prosjektet.

Status ved oppstart:

Ortun skole:

Ortun skole ligger sentralt i Fyllingsdalen. Skolen ble planlagt og bygget i forbindelse med den store bolig-utbyggingen i Fyllingsdalen i 1960-årene. For skoleåret 2009/2010 ligger elevtallet på skolen på ca. 475. I forkant av prosjektstart hadde Ortun følgende tiltak/intervensjoner rettet mot udokumentert fravær:

- Ortun skole anvender det elektroniske registreringsystemet Skolearena. Timelærere kan selv logge seg på en elevs konto og føre fravær (det være seg time- eller dagsfravær) direkte. Ordningen blir beskrevet som god, spesielt med tanke på det at man sparer mellomledd mellom timelærere og eventuelt andre som skal føre fraværet.
- Skolearena var også utgangspunktet for oppfølingsarbeidet ved fravær. Hver kontaktlærer var ansvarlig for å kontrollere fravær i Skolearena for så å melde videre. Denne rutinen har nå endret seg og blitt mer formalisert (mer om dette senere).
- Skolen har ansatt en miljøarbeider som har ansvar for å følge opp elevene utenom den regulære undervisningen. Dette tar blant annet form som streifvakter i friminuttene.
- Hver morgen før oppstart av regulær undervisning har skolen arrangert frokostservering mellom kl. 7.30 og 8.30 i biblioteket.
- Helsesøster har et eget opplegg for vegrerne. Elevene blir videreformidlet fra kontaktlærer til helsesøster, som deretter har individuell oppfølging av elevene.
- Sammen med Lynghaug ungdomsskole avholder skolen en "Feltskole". Denne er bemannet med en og en halv lærerstilling og en halv miljøarbeiderstilling. Feltskolen har 8 elevplasser. Den er et tiltak for elever som har vansker med å fungere i vanlige klasser.

Slåtthaug skole:

Slåtthaug skole er en ungdomsskole i Fana bydel. Skolen ligger på Nesttun, midt mellom Flesland og Bergen sentrum. Slåtthaug skole har i dag ca. 500 elever fordelt på 8., 9. og 10.trinn. I forkant av prosjektstart hadde Slåtthaug følgende tiltak/intervensjoner rettet mot udokumentert fravær:

- **Handlingsplan for å redusere fravær:**
Slåtthaug skole har en egen handlingsplan for å redusere fravær og har et innarbeidet system for registrering av fravær. Dette fører til ulike statistikker som benyttes i det videre arbeidet med å redusere fravær. Rådgiver lager statistikkene på bakgrunn av registreringen og har ansvar for oppfølgingen. Hver 14. dag møtes administrasjonen og rådgivere for bl.a. å se på fravær. Her fordeles også ansvar for oppfølging av enkeltelever.

- **Skytterhuset:**
Dette lokalet ligger et lite stykke unna skolen. Her drives alternativ opplæring for enkelte elever med spesielle behov ofte knyttet til adferd. Opplæringen er i samarbeid med barnevernet, helsesøster og politiet.
- **Aldersblandet gruppe:**
Skolen har en gruppe elever med store lærevasker som tilbringer ca. 20 timer sammen i en aldersblandet gruppe. Gruppen er på ca. 10 elever og får spesialundervisning sammen her. Gruppen har egne lærere og egen kontaktlærer.
- **ART:**
Skolen har 3 personer som har fått ART opplæring og som driver ART opplæring med enkelte elevgrupper.
- **Miljøarbeider:**
Miljøarbeideren er ansatt i en prosjektstilling ved Fana sosialkontor og jobber delt stilling på Slåtthaug skole og på Slåtthaug videregående skole. Hun jobber målrettet mot enkeltelever for å redusere skulk/skolevegring.
- **Alternativ opplæring utenfor skolen:**
Enkelte elever har alternativ opplæring utenfor skolen. Noen deltar på "Motivasjon og Mestring", andre på "Posidriv" og noen er ute i arbeidslivet en dag i uken.
- **Skolemiljø, klassemiljø:**
Skolen har en egen plan for trivselsfremmende og holdningskapende arbeid på skolen. Det jobbes aktivt i klassene for et godt klassemiljø.
- **Klasseledelse:**
God klasseledelse er viktig for å redusere uønsket fravær. Skolen jobber aktivt med opplæring av nye og mer uerfarne lærere på dette området bl.a. ved å tilby ettermiddagskurs ledet av lærere som i dag er gått av med pensjon.
- **Læringscenteret:**
Skolen har en assistent i 100% stilling som jobber på skolens læringscenter og holder dette åpent hver dag 0745 til 15.00.
- **Leksegruppe:**
Slåtthaug skole har egen leksegruppe hver mandag på læringscenteret. Fram til kl 16.00 tilbyr skolen faglig oppfølging og hjelp med leksene av lærere. Inneværende år har de lagt vekt på kompetanse innen fremmedspråk.
- **SLT – midler:**
Høsten 2009 fikk skolen midler til å ha en assistent som skal aktivisere enkelte elevgrupper i friminutt. Personen skal også følge opp enkeltelever gjennom skoledagen med tanke på timefravær.
- **Tverretatlig samarbeid:**
Skolen har et tett samarbeid med barnevern, politi, helse og ppt. Disse deltar på temamøter og samarbeidsmøter på skolen.

Rothaugen skole:

Skolen ligger på Rothaugen i Sandviken I inneværende skoleår (09-10) er 533 elever fordelt på 19 klasser og en klasse for elever med særskilte behov (6 elever). I forkant av prosjektstart hadde Rothaugen følgende tiltak/intervensjoner rettet mot udokumentert fravær:

- Arbeidsplaner på *It's learning* – tilpasning og oppgaver som gir mulighet for mestring.
- Skolefrokost/-lunsj 2 dager pr. uke.
- Videreutvikle alternative opplæringstilbud/utvidet læringsarena – med sterkere tilknytning til klassens plan og læreplan.
- Bruke *Dialog og miljøterapi* – relasjonsbygging, forutsigbarhet og grenser.
- Klasseledelse og læringsmiljø (ekstern veiledning for klasselærere av psykolog med særlig fokus på god klasseledelse).
- Rothaug-kurs og leksehjelp (gratis kurs etter skoletid, med ulike fritidstilbud).

Ny Krohnborg skole:

Ny Krohnborg skole er en kombinert barne- og ungdomsskole med beliggenhet i Løvsstakksiden. Løvsstakksiden har en relativt stor andel innbyggere med minoritetsbakgrunn, skolens elevmasse er derfor variert. I forkant av prosjektstart hadde Ny Krohnborg prioritert registrering og oppfølging av fravær og hadde nedfelt følgende rutiner:

- Faste systemer for fraværsregistrering. Dagbok føres. Faglærere noterer ned og melder til kontaktlærer.
- Hjemmet kontaktes første dag en ungdomsskoleelev uteblir fra skolen eller ikke kommer inn til enkelte timer i løpet av skoledagen. Ansvar kontaktlærer.
- Foresatte trekkes inn og ansvarsavtaler lages. Ansvar kontaktlærere/rådgiver/ledelse.
- Eleven ansvarliggjøres (konsekvenser, avtaler, oppfølging). Ansvar kontaktlærer/rådgiver/ledelse.
- Griper inn tidlig, ikke "vent å se holdning."
- Trekke tidlig inn andre samarbeidspartnere (helsesøster, PPT, barnevern etc.).
Bruke tverrfaglig team. Ansvar kontaktlærer/rådgiver/ledelse.
- Lage et godt faglig og sosialt tilbud til eleven.
- Kartlegge utløsningsmekanismer i klassen/gruppen. Ansvar kontaktlærer/trinnlærer.

2: Prosjektprosessen

2.1: Forankring av prosjektet

Det overordnede ansvaret for skolefraværproblematikk i Bergen tilhører Bergen kommune.

Oppfølging av Skoleskulkprosjektet, ble gjennomført fra Kompetansesenteret ved Bergensklinikkene.

Byrådsavdeling for barnehage og skole og oppvekstrådgivere ble tidlig involvert i arbeidet. Disse har også blitt informert om progresjon underveis og har blitt tatt med i sentrale beslutninger. Det har også blitt avholdt faste møter med oppvekstrådgivere i kommunen. Også de involverte skolenes ledere har stått sentralt i prosjektets ulike faser.

Utekontaktens deltagelse i prosjektet har vært naturlig i den forstand at målgruppen for de ulike tiltakene skolene arbeider med, i høy grad er sammenfallende med Utekontaktens målgruppe. Samtidig er Utekontaktens tidlige arbeid med skoleskulk (Utekontakten 2007) utgangspunkt for dette skulkprosjektet.

2.2: Arbeid i forkant av prosjektoppstart

Skoleskulkprosjektet som helhet springer ut fra undersøkelser gjort henholdsvis av Utekontakten i Bergen og av Kompetansesenteret ved Bergensklinikkene. I så måte kan prosjektet ses på som en videreføring av et kvalitetssikret arbeid gjort tidligere, noe som gir godt rom for å kunne fordype seg innen temaet.

Skulkrapport 2007:

Som tidligere nevnt gjorde Utekontakten i 2006-2007 kartlegging over skoleskulk i Bergensområdet. Gjennom strukturerte intervjuer med sentrale personer i skoleverket, ulike hjelpetjenester, litteraturstudier, og intervjuer med skulkere i ungdomsskolealder, fant man bl.a. at de som skulker hadde utstrakt kontakt med hjelpeapparatet. Videre viste kartleggingen at det ikke finnes en oversikt over udokumentert fravær på den enkelte skole og at rutiner for oppfølging av fravær helt eller delvis manglet. Kartleggingen la blant annet vekt på behovet for å reagere tidlig på uønsket fravær, gjennom å ha klare rutiner for å registrere fraværet og så å følge dette opp.

Skulkundersøkelse 2008:

Våren 2008, gjennomførte Kompetansesenteret en undersøkelse hvor 108 elever fra ungdomskoler i Bergen deltok. Studien ble gjennomført i samarbeid med Bergen kommune, Bufetat Region Vest og Universitetet i Bergen. Elevene hadde alle en historie med skoleskulk. Et mål med denne studien var å fremskaffe supplerende og forhåpentligvis sammenlignbare data til eksisterende tradisjonelle skoleundersøkelser. Resultatene fra undersøkelsen har blitt brukt som grunnlag for det videre arbeid i skoleskulkprosjektet.

2.3: Veileder

Før oppstart av skulkprosjektets ble det utarbeidet en "Veileder for implementering av effektive intervensjoner rettet mot skoleskulk" (se vedlegg). Veilederen er ment å være et arbeidsredskap i skolenes arbeid med skoleskulk, i særlig grad med tanke på konkrete tiltak som skal velges ut og formes. Veilederen tar både for seg generelle/teoretiske modeller for tiltak og konkrete eksempler på gjennomførte tiltak, nasjonalt og internasjonalt. Det fokuseres spesielt på ulike vellykkede tiltak, fra relativt enkle modeller som en-til-en oppfølging, til mer sammensatte tilnæringsmåter. Veilederen er vedlagt i appendikset til denne rapporten.

2.4: Kick off

24. april 2009 arrangerte Stiftelsen Bergensklinkkene et kick-off seminar for alle involverte parter. Seminaret hadde som målsetting å informere om prosjektet, og å starte det konkrete arbeidet med de ulike delprosjektene. Seminaret var todelt: første del var en felles samling om prosjektets rammer og grunnleggende ide, foranledningen for prosjektet, samt god praksis på feltet. I andre del av seminaret ble deltagerne delt opp i grupper hvor fokuset var rettet mot de involverte skolene. Her ble skolenes daværende utfordringer diskutert, samt innledende tanker om hvordan de på en mest mulig effektiv måte kunne organisere og implementere kurante tiltak.

3: Innsats ved skolene

3.1: Utarbeiding av handlingsplaner

I forlengelsen av kick-off seminaret arbeidet skolene hver for seg og i samarbeid med Utekontakten og Kompetansesenteret. Fokuset var på konkrete planer for tiltak på både individ- og gruppenivå. Skolenes respektive progresjon og form for planleggingsarbeid var noe ulik. Enkelte av skolene utarbeidet tidlig en plan som forble mer eller mindre uendret, mens andre brukte lengre tid på å utforme sin tilnærming.

Skolene organiserte arbeidet gjennom egne prosjektgrupper som hadde jevnlig møter. Det vises primært til svært positive erfaringer med hvordan disse prosjektgruppene har fungert. Gruppene ble organisert på to forskjellige måter.

Det ene alternativet som ble valgt var å organisere en felles gruppe som både inkluderte skolens ledelse og medarbeidere som arbeidet mer direkte med tiltakene. Skolene som har valgt dette alternativet viser til at det har vært vellykket med en sammensatt prosjektgruppe, og påpeker at dette har bidratt til en felles forståelse for skolens målsetninger.

Det andre alternativet som ble valgt var å organisere prosjektgruppen i to deler,; en ledergruppe og en plangruppe. Erfaringene fra dette alternativet viser at selve modellen synes å fungere ok, men at gjennomføringen ikke har vært like vellykket. Det har vært vanskelig å finne møtetidspunkter på tvers av undergruppene, noe som førte til en noe løs organisering av prosjektet. I tillegg har denne organiseringen ført til større utfordringer med å inkludere flere ansatte på skolen i tiltakene.

Fellestrekk for organiseringen av prosjektgruppene har vært at forutsigbarhet, både for lærere og elever, blir trukket frem som særlig sentralt. Det vises til at det er viktig å tenke på sammensetning av prosjektgruppen, og å ha et spesielt fokus på at ansatte som har hyppig kontakt med aktuelle elever også deltar i gruppene. Dette siste poenget blir trukket frem som en nøkkelfaktor for vellykkede tiltak generelt; det er ønskelig med ansatte som kan følge opp aktuelle elever utover den avsatte tiden til de respektive tiltakene.

Hver skole utarbeidet en tiltaksplan. Skolene valgte ulike innsatser. Samlet kan en kort oppsummere disse slik:

Forutsigbarhet og "tett på" enkeltelever

- Skolene har utarbeidet konkret handlingsplan internt i skolen: Hvem gjør hva når fravær avdekkes.
- Rutiner og prosedyrer presenteres for foreldre ved oppstart i ungdomsskolen.
- Forutsigbare rutiner, alle vet hva som skjer, og en følger tett på aktuelle elever.
- Spesielt fokus på enkelttimer med fravær – fag som kroppsøving og fremmedspråk.
- Lærere er synlige i skolens uterom og tar kontakt med elever som ikke er i klassen.

- Gruppetiltak for utvalgte elever – oppfølging med alternativt tilrettelagt skoletilbud.
- Det er samarbeid mellom skole og pårørende.
- Tilrettelagt tiltak hvor skolen samarbeider om aktiviteter utenfor skoletid.
- Lærere på barne- og ungdomstrinnet samarbeider for å sikre en god overgang for elevene.
- SLT-midler benyttes; en assistent fulgte opp utvalgte elever med aktiviteter i storefri.
- Lærerne tar kontakt med elever som vandrer mye i skolen, og får dem tilbake til timen.
- Samarbeid med skolehelsetjenesten inkluderes og andre instanser inkluderes ved behov.

4: Registrering

4.1: Behovet for gode registreringssystemer

En sentral komponent for prosjektet har vært å jobbe med rutiner for registrering av fravær på skolene. Dette har vært viktig ut fra en erkjennelse om at gode registreringssystemer har en klar forebyggende effekt, og i seg selv er en form for tidlig intervensjon. Gode registreringssystemer er også en forutsetning for at oppfølging og tiltak skal fungere optimalt.

Erfaringer viser at registrering gjøres på forskjellige måter og i ulik grad ved skoler i Bergen, og i landet for øvrig (se blant annet rapporten Skoleskulk, Utekontakten 2007). Også innad på den enkelte skole kan praksis variere til tross for formaliserte rutiner. Skolene som er involvert i dette prosjektet viser til at den daglige oppfølgingen av registreringen ofte blir nedprioritert på skolene, noe som gir rom for variasjoner i selve utførelsen av arbeidet. Grunnet disse utfordringene ble det nedsatt en prosjektgruppe som arbeidet med problemstillingen gjennom prosjektperioden.

Gjennom arbeidet i prosjektgruppen, kom det klart frem at utviklingen av rutiner for registrering av fravær vanskelig lar seg nedfelle skriftlig uten tilsvarende rutiner for oppfølgingen av fraværet. Arbeidet som ble gjort med dette rutineskrivet er omtalt i påfølgende kapittel.

Arbeidet med å forbedre rutiner for registrering er særlig relevant i lys av en nylig lovendring om at alle ungdomskoler skal føre opp fravær på vitnemål til uteksaminerte 10. klassinger. En sentral problemstilling knyttet til dette har vært hvorvidt og hvordan ugyldig fravær skal skilles og registreres forskjellig fra det gyldige.

Registrering ved skolene:

Ortun:

Ortun skole anvender det elektroniske registreringssystemet Skolearena. Kontaktlærere kan selv logge seg på en elevs konto og føre fravær direkte (det være seg time- eller dagsfravær). Systemer for hvordan dette gjøres var allerede på plass da skoleskulkprosjektet startet og beholdt samme form i prosjektperioden. Oppmerksomheten rundt registreringsrutinene har imidlertid økt, som vi skal se, slik at lærerne nå i høyere grad har bevissthet rundt temaet. Programmet som anvendes har noen klare tekniske svakheter. Skolen vurderer derfor et annet program, fra og med høsten, som i høyere grad vil være skreddersydd skolens behov og ønsker. Spesielt gjelder dette muligheten for tidlig å kunne avdekke avvik, slik at lærere raskt kan reagere, samt muligheten til å skille mellom gyldig og ugyldig fravær.

Ny Krohnborg:

Ved Ny Krohnborg skole benytter timelærerne seg av dagbøker for føring av fravær. I tråd med skolens "tett på" tilnærming, skal timelærer umiddelbart kontakte kontaktlærer, som så igjen skal ta kontakt med elev/foresatt. Skolen påpeker at dette systemet i praksis er godt kjent blant lærerne, og at gjennomføringen i høy grad er i tråd med hva som er ment.

.....

Slåtthaug:

Slåtthaug påpeker at det fra deres side har eksistert gode rutiner for registrering av fravær i forkant av prosjektet. I prosjektperioden har skolen fokusert på hvordan de kan forbedre registreringsrutiner for de elevene som forlater undervisningen i en skoletime. Først og fremst har dette arbeidet omhandlet hvordan alle lærere kan agere tidlig og likt, med særlig fokus på timelærere og vikarer. Skolen benytter seg også av et skriftlig dokument, "tiltaksrekke", som alle lærere skal forholde seg til, og som synliggjør hva lærerne skal gjøre ved ulike tider.

.....

Rothaugen:

Ved Rothaugen føres fravær i karakterprotokoller. Disse videreformidles til kontaktlærere som sammenfatter og vurderer nivå av bekymring, før eventuelle tiltak igangsettes. Skolen har også utarbeidet et system i excel for fraværssrapportering og statistikk for mer overordnet sammenfatning av trender og utvikling. Systemet innebærer flettebrev til månedsrapport til foresatte. Også Rothaugen skole har hatt fokus på å innføre en mer enhetlig føring av fravær og har i den anledning arrangert fellesmøter med hele personalet. Rothaugen påpeker at de ønsker å anvende et elektronisk registreringsprogram, og ønsker at et slikt skal bli tilgjengelig for dem.

4.2: Registreringsarbeid i prosjektperioden

Skolens rutiner for registrering og oppfølging har som beskrevet tidligere blitt viet ekstra oppmerksomhet i prosjektet. Fokuset har delvis kommet frem gjennom en erkjennelse fra tidligere arbeid med skulkproblematikk, understøttet av faglitteratur, at dette er sentralt for å forebygge udokumentert fravær på et tidlig tidspunkt. Delvis har fokuset vært rettet mot registrering på bakgrunn av de involverte skolens vurderinger om at de på dette feltet har klare forbedringspotensial. Arbeidet ved skolene har i hovedsak omhandlet to innsatser:

- a) å sikre enhetlige og formaliserte rutiner for registrering
- b) å spre kunnskap om rutiner og regler til alle ansatte på skolen for å i siste instans sikre en enhetlig praktisering.

Tre av skolene har gjort større eller mindre justeringer av rutiner og regler, mens alle fire skolene har hatt fokus på sistnevnte innsats, å spre kunnskap om rutiner og regler. Innenfor førstnevnte tema har endringene variert noe, avhengig av skolens utgangspunkt. Felles for skolene er at lærer som observerer fravær noterer dette for så å melde videre til kontaktlærer. Kontaktlærer skal så vurdere omfang og alvor-

lighetsgrad, eventuelt vurdere spesielle utviklingstrekk, for så å enten iverksette tiltak selv eller videreformidle/samarbeid med rådgivere/tverrfaglige team.

Den kanskje mest sentrale justeringen av arbeidet med registrering som flere skoler har benyttet, har vært å ha klarere rutiner for sammenfatning av data. Dette har blitt gjort for å forenkle og effektivisere informasjonsflyten fra ett ledd til neste, både fra timelærer til kontaktlærer og fra kontaktlærer og videre. Ved flere skoler har denne utviklingen gått fra en ordning hvor kontaktlærer selv vurderer når og hvordan elevenes fraværdata skal gjennomgås – og følgelig når og hvordan reaksjon skal gjøres – til en ordning hvor gjennomgang av data følger faste rutiner for når gjennomgang skal skje og hvordan det skal reageres. Skolene viser også til at disse forbedringene innen sammenfatningen av data har minsket elementet av skjønsmessige vurderinger fra lærernes side.

Den andre sentrale justeringen som er gjennomgående fra skolene er at regler og rutiner i større grad har blitt formaliserte gjennom egne dokument. Selve dokumenteringen har hatt ulik form gjennom prosjektperioden. Et godt eksempel på utarbeiding av skriftlige rutiner er dokumenter formet som "tiltaksrekke", altså som et flytskjema hvor lærerne kan lese mulige handlingsalternativ ut fra et tidsperspektiv.

Et alternativ er dokumenteringspraksis ved Rothaugen som har utarbeidet et nytt meldeskjema. Meldeskjema skal fylles ut og sendes av kontaktlærer til avdelingsleder, når prøvd innsats ikke er tilstrekkelig for å minske uønsket fravær. Avdelingsleder vurderer hver sak, og innkaller ved behov, til møte med sosialpedagogisk team/helseteam. Kontaktlærerne vurderer skjema som svært hensiktsmessig. Det er både en forenkling i rutiner, og klargjørende med tanke på handlingsrekkefølge. I forlengelsen av dette benytter avdelingsleder seg av en nyutviklet sjekklister som skal fylles ut for alle elever. En gang i halvåret tar avdelingsleder opp elevenes sjekklister med kontaktlærer. På denne måten får avdelingsleder en bedre oversikt, og kan ta tak i saker som ellers "glipper" fra kontaktlærers side.

De ulike skolene har også særegne utfordringer som ikke nødvendigvis deles av alle. En skole har arbeidet mye med dialogen med foresatte, med vekt på språklige og kulturelle forskjeller som en skole med et stort antall flerkulturelle elever kan oppleve. Skolen planlegger å samle foreldre med samme nasjonalitet i uformelle grupper, hvor foreldre med best kjennskap til norsk språk og skolens rutiner og regler skal fungere som ressurspersoner for andre. Disse gruppene er ment å fungere forebyggende på fravær, blant annet ved å klargjøre rutiner for registrering av time- og dagsfravær for både foresatte og elever. Skolen påpeker at en slik uformell informasjonskanal er svært viktig og et nyttig supplement til den mer formelle informasjonsflyten som skolen ellers bidrar med.

4.3: Viktige erfaringer

Integrering på skolene

Den kanskje viktigste erfaringen å ta med seg videre fra prosjektets arbeid med registreringssystemer er at dette arbeidet har bidratt til å øke fokuset på skulk ved skolene. Skolene har selv gitt klar tilbakemelding på at det har vært utfordrende å "spre eierskapet" rundt på skolene utover de involverte i prosjektgruppene. Samtidig viser skolene til at det har vært arbeidet med registreringssystemer som i høy grad har bidratt til å involvere de fleste ansatte. En medvirkende grunn til dette er at arbeidet med registrering har ført til en mer enhetlig praksis og forståelse, slik at alle lærere raskere og enklere kan sette seg inn i rutiner og praksis.

Det påpekes at et slikt arbeid på ingen måte er avsluttet med prosjektets avslutning. Arbeid med registrering (og oppfølgingsrutiner) er et vedvarende arbeid som skolene kontinuerlig bør rette oppmerksomhet mot.

Helhetlig tilnærming

I en evaluering av skulkprosjektet som helhet, fremhever skolene en helhetlig tilnærming til problematikken med uønsket fravær. Med dette menes skolene bør ha et apparat for å kunne imøtekomme elevenes som har ulike utfordringer og som gjerne har ulike årsaker til ikke å møte på skolen. Med en "helhetlig tilnærming" menes å inkludere de ulike komponentene "registrering" (primært langsiktig effekt), "oppfølgingsrutiner" (langsiktig og kortsiktig effekt), "konkrete tiltak" (langsiktig og kortsiktig effekt), og "kompetanseheving" (systemtiltak som igjen vil kunne gi en langsiktig effekt). Målet er å øke bevisstheten rundt det å tenke helhet og ulike tilnærminger til en kompleks og sammensatt problemstilling. Disse ulike tilnærmingene er ment å være komplementære, slik at summen blir en helhetlig og gjennomtenkt strategi; Både langsiktige og kortsiktige effekter, tiltak rettet mot individ, grupper og system, og at skolene selv utformer en overordnet og gjennomførbar handlingsplan. Gode og effektive systemer for registrering er svært sentralt i en slik tilnærming, og er selve utgangspunktet for at de andre delene skal kunne fungere. Uten at man får registrert fraværet tidlig og korrekt blir det vanskelig å sette inn andre kurante tiltak.

"Tett og tidlig på"

Flere av skolene fremhever at et viktig område for å bedre fraværssituasjonen på skolene omhandler skolens dialog med hjemmet. Skolene legger spesielt vekt på viktigheten av tidlig og hyppig kontakt med hjemmet. En skole har hatt et særlig fokus på dette feltet, og viser til svært gode erfaringer. For å kunne ha en "tett på" tilnærming, hvor skole og hjem har en tidlig og god dialog, er det helt avgjørende med et effektivt registreringssystem, som kan avdekke uønsket fravær umiddelbart.

5: Implementering av tiltak

5.1: Viktige erfaringer

I det følgende vil viktige momenter og erfaringer fra tiltakene som skolene selv har trukket frem bli presentert. Dette er erfaringer som flere fremhever som sentrale, og som er viktige betraktninger for andre skoler som ønsker å iverksette lignende tiltak.

Prioriteringer – valg av elevmasse sett opp mot tiltak

Skolene har valgt tiltak ut fra hvilke spesifikke utfordringer de står overfor, og som ikke dekkes av eksisterende tiltak. Skolene valgte tre ulike typer tilnærminger i sine prioriteringer. En skole har valgt å fokusere på et segment av elevene, mens to andre har valgt å fokusere på et tematisk område. Den siste skolen har valgt enn mer helhetlig tilnærming som i korte trekk omhandler hvordan og når skolen møter elever og foresatte. Vi skal nå se nærmere på hvorfor skolene har valgt som de har gjort, og hvilke elever som har blitt inkludert i tiltakene som følge av valgene de har gjort.

Tiltak som er på gruppe- og/eller individnivå var ofte sammenfallende med tiltak rettet mot elever med allerede negative adferdsmønstre. Eksempelet fra gruppetiltaket viser til denne sammenhengen. En slik sammenheng står gjerne i kontrast til tiltak som er av en mer allmennpreventiv karakter, som oftest vil være rettet mot hele eller store deler av skolens elever. Skolene erfarte at det nevnte gruppetiltaket har vist at det å drive holdningsarbeid overfor elever, spesielt elever i 10. klasse, med et allerede etablert skulkmønster, var svært krevende. Spesielt gjelder dette med tanke på hvor mye ressurser skolen må benytte seg av. Når det gjelder selve innholdet i tiltaket, viste skolen likevel til positive erfaringer. I særlig grad gjaldt dette det individuelle oppfølgingsarbeidet. Å ha tid til å diskutere på tomannshånd og å kunne lage konkrete avtaler basert på disse samtalene vises til som positivt. Dette ble begrunnet med at de individuelle utfordringene i en gruppe som dette, er så varierte at selve oppfølgingsdelen må tilpasses

den enkelte elev. Det samme prinsippet er tilfelle for den faglige oppfølgingen; også her er utfordringene så forskjellige at et felles opplegg for gruppen som helhet ikke er tilstrekkelig. Generelt sett viste den aktuelle skolen til at "skulkgruppen" har vært et attraktivt samlingssted for elevene, både for de som har deltatt og andre. Samtidig fokuserte skolen mye på at gruppen ikke skal fungere som belønning for mye fravær.

To av skolene har som nevnt prioritert en definert målgruppe; timeskulkere. Erfaringen viste at det har vært svært positivt med et økt fokus på dette området. Elevene som tiltakene har vært rettet mot har primært vært elever som udokumentert er borte fra timeundervisningen, men som likevel oppholder seg på skolens område. Tiltakene ble valgt mye på bakgrunn av at skolene så at det er krevende for klasselærerne å håndtere problemene på egenhånd parallelt med at de skal opprettholde undervisningen. Det ble samtidig pekt på at tiltaket også kan føre til minsket hærverk og tyveri på skolen, og samtidig ha en preventiv effekt rettet mot andre elever. Tiltak av denne typen synes å medføre flere positive og ønskete effekter. Slåtthaug skole viste blant annet til at de ansatte har kommet tettere på elevene og blitt bedre kjent med dem. Skolens regler og rutiner har blitt gjort klarere kjent for de elevene som har blitt påtruffet på steifvaktene. I tillegg erfarte skolene å ha en positiv effekt av at lærerne og de andre ansatte ble mer synlige for elevene, - også utenfor klasserommet.

Når skal innsatsen settes inn?

På generelt grunnlag kan vi stille spørsmål om udokumentert skolefravær er noe man kan unngå gjennom holdningsskapende, preventivt arbeid, eller om det er mest hensiktsmessig å møte, forstå og handle når den eventuelle målgruppen er identifisert.

Satt på spissen kan vi si at å arbeide med skulkproblematikk på ungdomsskoler nærmest per definisjon ikke kan kalles utelukkende preventivt. Involverte skoler viser til at arbeidet er krevende i den forstand at adferdsmønstrene elevene fremviser allerede er etablert da de kommer til 8. trinn. Som en følge av dette opplever skolene at de allerede er "sent ute", selv om de tar tak i utfordringene i det elevene starter på ungdomsskolen. Skolene viser med andre ord til at de "har tapt kampen før den har begynt". Dette er nok en slutning som kan nyanseres, men det er uansett klart at arbeidet rettet mot udokumentert fravær kan og bør begynne så tidlig som mulig. Tilbakemeldingene fra skolene er at arbeidet for å hindre uønsket fravær bør starte allerede på barneskolen. Et samarbeid med barneskoler i nærområdene kan være et bra virkemiddel i så måte. Hvordan dette per i dag gjøres varierer. Å få på plass a) tiltak og intervensjoner som går på tvers av barne- og ungdomsskole, samt b) å ha ekstensiv erfaringsutveksling om elever i inntaksmøter kan være løsninger som vil bedre dette.

Når det gjelder selve tiltakenes form, og hvor høy grad av preventiv/forebyggende funksjon disse bør ha, viser skolene til ulik erfaring. Flere av skolene har, til tross for forbeholdet nevnt over, valgt tiltak som i høy grad har en forebyggende funksjon, og viser også til gode erfaringer med dette. Skolene påpeker likevel at generelle forebyggende tiltak ikke er tilstrekkelig isolert sett. Det påpekes at slike tiltak bør kombineres med tiltak som er mer "spisset", for eksempel rettet mot enkeltelever eller mindre grupper av elever som allerede har et etablert adferdsmønster. Samtidig viser skolenes erfaringer at slike "spissede" tiltak er svært ressurskrevende. Det forutsettes med andre ord at skolene har spesifikke midler de kan anvende på "spissede" tiltak.

Helhetlig tilnærming

Basert på erfaringene over vurderes at det er viktig for skoler å iverksette konkrete tiltak som har ulike målgrupper. Målsettingen bør dermed være å iverksette tiltak som tar sikte på en helhetlig tilnærming. Både faglitteratur og annen lokal erfaring støtter dette poenget om at en helhetlig tilnærming til den

overordnede problemstillingen "skulk" er det mest hensiktsmessige, spesielt med tanke på varige og langsiktige effekter (for ytterligere informasjon, se veileder s. 20). I tråd med dette var også den overordnede målsetningen med skulkprosjektet å fremme ulike tiltak på ulike nivåer. Som vi har sett fra de ulike tiltakene, utgjør de i sum en helhetlig tiltaksrekke, mens de isolert sett ikke er tilstrekkelige. Det bør nevnes at alle skolene allerede i forkant av prosjektoppstart hadde andre komplimenterende tiltak som fungerte uavhengig av skulkprosjektet. I så måte kan de konkrete tiltakene som ble valgt i prosjektperioden sies å være et ledd i nettopp å sikre en slik helhetlig tilnærming. Skolens tiltak i prosjektet har med andre ord blitt valgt med tanke på a) skolens særegne utfordringer og b) hvilke områder som skolens allerede eksisterende tilnærminger ikke dekker.

Hvis ungdomsskoler ser at de ikke har kapasitet og ressurser til å igangsette mer omfattende tiltak., er det likevel gode argumenter for å prioritere tiltak av forebyggende art. Tiltak som utelukkende tar sikte på å gi støtte til elever med et klart definert adferdsmønster fungerer sjeldent isolert sett. Innenfor faglitteraturen vises det også til et innebygd paradoks i tiltak av denne typen: de kan i enkelte tilfeller fungere til å underbygge det problemet det er tiltenkt å ordne. Ortuns tiltak kan fungere som eksempel i så måte, men det må presiseres at dette bare var ett av flere tiltak skolen igangsatte. Satt på spissen var målsettingen i dette tiltaket å velge ut og definere "problemungdom". Det kan tenkes at det å definere "de vanskelige" og, i dette tilfellet, å isolere disse til en gruppe, kan føre til at den sosiale identiteten som "avvikler" eller "annerledes" blir forsterket. En slik forsterkning kan føre til at den negative adferden forsterkes. En kan altså forestille seg et scenario hvor deltagelse i slike grupper på kort sikt fører til minsket fravær, spesielt med tanke på at mindre fravær er et incentiv i seg selv for å kunne være med, men at den motsatte effekten kan være tilfelle på lengre sikt.

Integrering på skolene

En av hovedutfordringene ved skoleskulkarbeidet ved skolene har vært å "spre eierskapet" til skolen som en helhet, det vil si å involvere flest mulig/alle ansatte, utover prosjektgruppene. Skolene viser til ulike erfaringer når det gjelder dette, men viser alle til at dette er et krevende felt som krever betydelig innsats. Spesielt synes utfordringen å handle om at en mer eller mindre "eksklusiv" prosjektgruppe" har hovedansvaret for problemstillingen ved de respektive skolene, og at det kan være krevende å spre oppmerksomhet og innsats til andre ansatte utenfor slike grupperingene. Flere av skolene har tatt tak i denne problemstillingen underveis, blant annet ved å ta opp problemstillingen i fellesmøter, noe som har virket positivt. Også arbeidet med registrering og oppfølgingsrutiner, som per definisjon må spres til alle lærere, har hatt en svært positiv effekt i så måte. Dette arbeidet har ført til at alle ansatte må forholde seg til problemstillingen, noe som også har ført til økt engasjement.

Resultater

Mye av rekrutteringen til mer omfattende skulk begynner i det små med timeskulking. I prosjektet har skolene økt oppmerksomheten rundt temaer som registrering, noe som vil kunne fungere til å hindre udokumentert fravær på kort og lang sikt.

En av skolene forsøkte å måle nivået på timefraværet i kortere perioder for å kunne få noen indikatorer på hvordan tiltakene fungerte. Dette har imidlertid vist seg vanskelig, blant annet på grunn av at timelærere vanskelig fikk full oversikt over dette parallelt med undervisning. Skolen viste likevel til at fraværet syntes å synke, basert på tilbakemeldinger fra lærere og rådgivere.

Den andre skolen med et lignende tiltak viste til mindre vellykkede resultater med tanke på å minske timeskulking og vandring. Årsakene til dette var todelt og delvis spesifikk for denne skolen. Det er likevel viktig å ta med disse erfaringene videre, da vi ser at det vil la seg gjøre å tilpasse tiltak for å forhindre en

slik situasjon. For det første viste skolen til at det ikke har vært mange nok streifvakter på skolens område. Det har med andre ord vært mulig for elevene å "snike seg unna", noe som i høy grad må tilskrives skolens fysiske utforming. For det andre viste erfaringer at enkelte elever har tatt svært mye av streifvaktens tid. Disse elevene, gjerne omtalt som "vegrere", krevde lange samtaler når de ble påtruffet, noe som igjen har tatt oppmerksomheten vekk fra andre. Skolen vurderte derfor å sette inn flere tiltak kommende skoleår. Et alternativ som allerede har blitt diskutert, er alternative undervisningsopplegg for elever med særlige utfordringer.

Også Ortun har vist til manglende resultater på kort sikt for det konkrete tiltaket. De viser likevel til positive effekter av tiltaket sett i et større perspektiv. De manglende varige resultatene av gruppeaktivitetene skolen har gjennomført blir sett i sammenheng med at elevene som ble valgt ut, allerede hadde et svært etablert handlingsmønster som det er svært krevende å snu så sent. Det har likevel vært tydelig at elevene trenger en form for utstrakt voksenkontakt, som har bidratt positivt i det som kan betegnes som en "modningsprosess". Resultatene av dette gjenspeiles i at elevene som har deltatt har åpnet seg for hverandre og for lærerne, og diskutert temaer som ellers ikke kommer opp. Elevene selv uttrykte stor tilfredshet ved tiltaket. Deltagelsen her har faktisk vært de eneste timene som elevene har deltatt fast på, samtidig som samlingene hele tiden ble etterspurt. Mer indirekte har elevene også gitt uttrykk for at de setter pris på å bli hørt. Kjentmann ved skolen viste til at dette var elever som ellers har lett for å bli oversett, nettopp på grunn av deres støyende fremtoning.

6: Oppfølgingsrutiner

6.1: Utvikling av oppfølgingsrutiner

Som for registrering av fravær er gode oppfølgingsrutiner forebyggende. Derfor er det grunnleggende at arbeid med rutiner for oppfølging av udokumentert fravær er en kontinuerlig del av skolens virke. Følgelig er det avgjørende at arbeidet med dette forankres bredest mulig på skolene og at flest mulig informeres og involveres. Som vi har sett tidligere er det også et poeng at rutiner formaliseres skriftlig, slik at de forstås og praktiseres likt på skolen. Dette er viktig både for de ansattes motivasjon for å gjøre arbeidet utførlig, og for å gi elevene forutsigbarhet. Rutiner for oppfølgingsarbeid ved skolene henger tett sammen med registreringsarbeidet. Hvordan fravær dokumenteres og hvem som sammenfatter til hvilken tid, legger klare premisser for hvem og hvordan det skal reageres. I så måte er det allerede redegjort for mye av oppfølgingsarbeidet ved skolene i det foregående kapittelet. Her vil vi skissere noen ytterligere styrker og svakheter som prosjektet avdekket ved skolenes arbeid med oppfølging.

Oppfølgingsrutiner har som første siktemål å ha et reaksjonsmønster ved fravær der og da, altså en umiddelbar reaksjon. Samtidig er det viktig at rutinene kan fungere som et sikkerhetsnett for å fange elever som ikke endrer adferd som resultat av denne første reaksjonen. I tråd med dette har alle skolene organisert tverrfaglige team som møtes jevnlig, gjerne en eller to ganger i måneden. Disse møtepunktene skal ta for seg de "tyngre" sakene, elever som krever mer oppfølging og tiltak enn for eksempel en telefon til hjemmet. Skolene har organisert dette på noe forskjellige måter, men har i all hovedsak den samme målsettingen. Typisk er at rådgivere, ledelse, helsesøster og avdelingsledere møtes en gang i måneden. Her blir fraværstatistikk oppsummert og gjennomgått i detalj. Ansvar for hvem som skal gjøre hva blir så fordelt. Ordningen skal bidra til at ingen elever "faller utenfor", og at saksgangen blir kvalitetssikret. Slike møter kan for eksempel føre til iverksetting av konkrete tiltak som elevene skal delta i, eller ytterligere oppfølging fra skolens ansatte. En av skolene har for eksempel møter annenhver uke for elever som har et mer etablert fraværsmønster, hvor kontaktlærer, elev, foresatte og eventuelt andre samarbeidspartnere deltar.

Et annet fellestrekk er at skolene har fokusert på samarbeid med hjemmet. Skolene hadde enten gode rutiner for dette eller utviklet bedre rutiner gjennom prosjektperioden. Det vises til at det viktigste med oppfølgingsrutinene er at det reageres tidlig. I forlengelsen av dette er det et poeng at reaksjon ofte kommer på lavest mulig nivå, så også med kontakt med foresatte. Med andre ord er det sentralt at time- eller kontaktlærer selv tar initiativ til kontakt med hjemmet, og gjør dette så raskt anledningen byr seg.

En skole har innført rutine om at kontaktlærer skal ta kontakt med foresatte allerede første dag ved uønsket fravær. Ideelt sett skal dette skje før lunsj, for eventuelt å sikre at eleven kommer på skolen senere samme skoledag. Skolen presiserer at det er viktig at kontaktlærerne bruker telefon og ikke SMS eller e-post, da disse er vanskeligere å bekrefte at de kommer frem, og også kan bli forfalsket av elever.

Alle skolene benytter seg av helsesøster/skolehelsetjenesten, og er fornøyd med tjenesten. Ved alle skolene deltar også helsesøster i et tverrfaglig team, selv om ansvar her og form på teamet varierer fra skole til skole. Det er også en variasjon i hvorvidt helsesøster blir "tildelt" elever fra kontaktlærer/rådgiver etter en mer grundig vurdering, eller om det er lavere terskel for henvisning til helsesøster for videre vurdering.

6.2: Felles dokument

Som vi har sett er det variasjoner i hvordan oppfølgingsarbeidet gjennomføres ved skolene. På bakgrunn av slike variasjoner ble det bestemt å utvikle et rutineskriv for registrering og oppfølging av fravær. En arbeidsgruppe med utgangspunkt i den mer omfattende prosjektgruppen ble derfor nedsatt, med deltagere fra hver av de fire skolene, Utekontakten og Bergensklinikkene. Tidlig i denne prosessen presenterte alle skolene det de hadde av skriftlig materiale for gruppen, samtidig som rutiner og regler fra Bergen Kommune ble inkludert. Arbeidsgruppen brukte disse dokumentene som utgangspunkt, og prioriterte å ta ut de delene som var mest spesifikke og konkrete med tanke på hvordan rutinene skulle presenteres. Dette arbeidet resulterte igjen i et dokument som ble presentert for prosjektgruppen og sendt på høring.

I dette arbeidet kom det også frem at skolene hadde et behov for en enkel oversikt over saksgang og rekkefølge på handling og tiltak. Det ble derfor utarbeidet et eget skjematisk handlingsskjema.

Generelt ble det fokusert på å formalisere rutiner som er spesifikke nok til enkelt å kunne tas i bruk ved skoler, samtidig som skolene også skal ha rom til å kunne diskutere enkelte valg internt. Det har også vært et viktig prinsipp at handling skal kunne komme så tidlig som mulig, og igangsettes på lavest mulig nivå.

6.3: Viktige erfaringer

Integrering på skolene

Skolenes arbeid med oppfølgingsrutiner og registreringsarbeid har ført til at hele skolen nå har fått skoleskulk i fokus. Dette arbeidet har, i langt større grad enn tiltaksarbeidet, ført til oppmerksomhet fra alle ansatte. Oppfølgingsarbeidet er noe alle ansatte må forholde seg til, samtidig som lærerne selv uttrykker interesse for feltet. Det virker med andre ord hensiktsmessig å fokusere på dette arbeidet for å kunne spre eierskapet til skulkproblematikken til hele skolen.

Helhetlig tilnærming

Oppfølgingsarbeidet har også i høyeste grad bidratt til at de involverte skolene har fått en mer helhetlig tilnærming til skoleskulk som helhet. Rutineskrivet som har blitt produsert blir av skolen sett på som en viktig bidragsyter i så måte. I tillegg til å klargjøre de formelle rutinene, vil denne kunne vise hvordan de ulike innsatsene (registrering, oppfølging, tiltak) henger sammen.

“Tett og tidlig på”

Forutsetningene for tidlig inngripen er som beskrevet ovenfor gode registreringssystemer. For at skolene i praksis skal klare å gjennomføre en slik målsetting er at de har gode og klare skriftlige oppfølgingsrutiner. Skolene viser til at det arbeidet som har blitt gjort med oppfølging har bidratt til at de innser behovet for å gripe inn så tidlig som mulig, og at de nå har bedre verktøy for å kunne gjennomføre dette.

7: Kompetanseheving

Tre av de fire involverte skolene valgte spesifikke tiltak rettet enten mot ett problemområde eller et segment av elever, mens en skole valgte en mer helhetlig tilnærming. Sammenligner vi med ulike tiltaksformer skissert i nevnte veileder ser vi at skolenes valg av tiltak totalt sett dekker de fleste mulige tilnærminger til problemområdet:

- a) Intervensjon i forkant/forhindre problem
- b) Tidlig intervensjon
- c) Intervensjon etter problem er konkretisert

En av skolene kan sies å falle inn i første kategori, to i andre kategori og en i siste. Skolene anvender forskjellig tilnærming fra det å nå elever før skulkadferden har startet, til før den er etablert og til etter den er etablert. Samlet sett kan altså tiltakene sies å dekke hele denne tenkte skalaen.

I veilederen skiller en mellom hvem som kan være igangsetter av intervensjonen. En kan ha en skolebasert intervensjon eller en eksternbasert intervensjon.

Alle fire skolene har valgt skolebasert intervensjon. Dette valget har på mange måter vært gitt, da forutsetningen for deltagelse i prosjektet som helhet var at skolene skulle ha hovedansvaret for selve gjennomføringen av tiltaket, riktignok med rådgivning fra Kompetansesenteret og praktisk støtte fra Utekontakten. Som vi skal se varierer likevel graden av ekstern støtte fra skole til skole.

Intervensjonene kan settes inn på ulike nivå:

- a) Systemnivå
- b) Gruppenivå
- c) Individnivå

Et av skolenes tiltak kan sies å være en kombinasjon av gruppe- og individnivå, riktignok med hovedfokus på førstnevnte. De tre øvrige skolenes tiltak var primært på systemnivå med innslag av oppfølging på individnivå. Innenfor denne kategorien ser vi altså en todeling av tiltak: på den ene siden har vi tiltak som primært er rettet mot skolen som helhet, på den andre mot grupperinger av elever. Begge disse tilnærmingene fungerer likevel ikke uten fokuset på det individuelle. Vi ser med andre ord at tiltak tar utgangspunkt i en mer allmenn problemstilling, for så å ta for seg det spesifikke etter hvert. Ikke overraskende er det er klart sammenfall mellom tiltak som har fokus på system og tidlig intervensjon. Likeledes mellom tiltak som fokuserer på grupper og etablert adferd.

Skolene har selv det overordnede eierskapet til tiltakene de iverksetter.

Utekontakten har vært et tilbud og en ressurs som skolene selv kunne velge å benytte seg av i prosjektet. Utekontakten har særlig vært involvert i tiltak på to av skolene, utover dette har skolene i stor grad selv driftet tiltakene. For Utekontakten har det vært nyttig å få innblikk i de respektive skolenes daglige og særegne utfordringer.

SKJEMATISK KAN DE FIRE SKOLENES TILTAK OPPSUMMERES PÅ FØLGENDE MÅTE:

	Ortun skole	Slåtthaug skole	Rothaugen skole	Ny-Krohnborg
Når i skulk-løpet	<i>Etablert adferd</i>	<i>Tidlig: Timesfravær</i>	<i>Tidlig: Timesfravær</i>	<i>Kontinuerlig</i>
Tiltak	<i>Grupper (6)</i>	<i>Tiltaksrekke</i>	<i>Streifvakter</i>	<i>"Tett på"</i>
Hvor ofte	<i>Ukentlige møter</i>	<i>Fortløpende</i>	<i>Fast hver dag</i>	<i>Fortløpende</i>
Tilnærming	<i>Både gruppe/individ</i>	<i>Mange tilnærminger</i>	<i>Hele skolen</i>	<i>Hele skolen</i>
Hvilket nivå	<i>Gruppenivå</i>	<i>Systemnivå</i>	<i>Systemnivå</i>	<i>Systemnivå</i>

Tiltak

Gruppeaktiviteter med elever med begynnende eller utstrakt skulkadferd. Gruppen besto hovedsaklig av 4-6 jenter i 9. og 10. klasse, Ortun har hatt gode erfaringer fra et lignende opplegg som tidligere har vært gjennomført på skolen, kalt AS (alternativ skole), og som det aktuelle tiltaket bygger videre på. Elevene som deltok måtte underskrive en kontrakt. Kontrakten var individuell, og fokuserte på å gjøre noe med eget fravær, egen atferd og deltagelse i skolearbeidet. Elever som eventuelt brøt kontrakten ville etter vurdering fra lærere kunne miste tilbudet.

Målgruppe

En liten gruppe elever som jevnlig skulker og har en atferd og innstilling til skolen som er negativ både for dem selv og sine omgivelser. Erfaringer med disse viste at tett oppfølging i mindre grupper, med et pedagogisk opplegg som inkluderer både faglige og alternative/sosiale elementer fungerte godt.

Gjennomføring

Gruppen ble samlet en gang i uken, 2 timer fra klokken 1200-1400. Første del av gruppesamlingene bestod av tett faglig/skoleoppfølging fra sentral lærer på trinnet i ca. 30 minutter. I denne delen ble det fokusert på den enkeltes plan for uken og hva den enkelte skulle prioritere i den kommende uken. Andre del omhandlet ulike sosiale og miljømessige utfordringer, og hadde form som gruppesamtaler i plenum. Temaet for denne delen ble ikke bestemt på forhånd, men ble delvis styrt av elevenes ønsker og behov. Det som elevene oppfattet som viktig, det være seg direkte relatert til fravær eller ikke, ble tatt tak i og diskutert. I hovedsak hadde dette form som gruppesamtaler, men også samtaler med enkeltelever ble gjort, etter behov. I tillegg til de involverte lærerne bidro Utekontakten og helsesøster i samlingene. En gang i måneden ble elevene også tatt med på "ekskursjoner" utenfor skolen, hvor aktiviteter var hovedinnholdet. Aktivitetene skulle gi ekstra utfordringer, motivasjon og være "belønning" etter å ha gjort en god jobb på skolen.

Gruppens deltagere ble beholdt intakt. Det ble underveis vurdert å "straffe" elever som ikke levde opp til de nevnte avtalene, med utelukkelse fra gruppen, men dette ble ikke gjennomført da elevene som var med i gruppen ble sett på som å ha stort utbytte av deltagelse.

Sekundært

Ortun ønsket også å forsterke eksisterende rutiner for registrering og oppfølging av fravær. På denne måten ønsker man å vise elevene at skolen har oversikt og at det skjer noe dersom en har fravær som ikke kan dokumenteres.

Tiltak

Ny Krohnborg valgte ikke ut ett spesifikt og avgrensbart tiltak, men heller å styrke den mer helhetlige tilnærmingen til problemstillingene som skolen selv definerer som "tett på". Tilnærmingen omhandler i all hovedsak at lærere og andre ansatte på skolen skal bli flinke til å synliggjøre elevene, at de skal ha en tett dialog, og at uønsket adferd, herunder udokumentert fravær, skal gripes tak i umiddelbart. Også tett og tidlig dialog med foreldre og foresatte er prioritert. Dette temaet er beskrevet mer i detalj under overskriften "Oppfølgingsrutiner".

Målgruppe

Alle elever.

Gjennomføring

Skolen startet denne generelle tilnærmingen i forkant av prosjektoppstart, og har intensivert innsats i forhold til tidlig og tett kontakt med elever og foresatte ved fravær.

Sekundært

I tillegg har Ny Krohnborg, i kraft av å være en kombinert barne- og ungdomsskole, også satset på overgangsproblematikken til ungdomstrinnene. Også dette feltet beskriver skolen som sentralt med tanke på å "fange elevene tidlig nok". Skolen har endret organisering slik at lærere på 6. og 7. trinn organisatorisk nå skal tilhøre ungdomsskolen. I tillegg treffes lærerne i faggrupper på tvers av barne- og ungdomstrinnene.

Tiltak

Diverse deltiltak rettet mot et overordnet tema: timefravær. Særlig fokus på vandring på skolens område i undervisningstiden. Ved at elever ikke deltar i undervisningen mister eleven kunnskap og kan også lett falle ut av klassemiljøet. Dette kan igjen føre til økt fravær.

Målgruppe

Elever med timefravær. Også en forebyggende funksjon. Ved å være synlige i skolens uteområde vil man kunne hindre uønsket fravær i forkant.

Gjennomføring

Deltiltak:

- Bedre rutiner for registrering av fravær i løpet av skoledagen
- Revidert skolens skriftlige "tiltaksrekke". Det har blitt utarbeidet en konkret handlingsrekke med spesielt fokus på hva som gjøres når fravær avdekkes. Denne skal også lages i en forenklet utgave som går hjem til foresatte på foreldremøter.
- Mye av timefraværet skjer i fag som kroppsøving og fremmedspråk fordi det her gjerne er lærere som ellers ikke er like sterkt knyttet til klassen. Derfor arbeider skolen med å utarbeide bedre rutiner i disse fagene for å lette jobben til faglærer med å registrere og melde fravær.
- Det er større grad av slikt fravær når klassen har vikar. Det har derfor blitt utarbeidet egne mapper med klasselister og informasjon til vikarer om skolens prosedyrer for registrering og melding av fravær. Vikarer får nå en tidlig og god informasjon om hvordan de skal agere, samtidig som elever ikke lengre kan "lure seg unna" i like stor grad. Mappen har blitt revidert underveis, som igjen har ført til enda bedre tilbakemeldinger. Vikarene får nå et mye bedre grunnlag for å gå inn i en klasse, som igjen får konsekvenser med tanke på vikarens trygghet i arbeidet.
- Aktiviteter i storefri. Skolen ansatte en assistent som arrangerte diverse aktiviteter for en gruppe elever i storefri. Elevene ble valgt ut for deltagelse i aktivitetene, og bidro til at disse forble på skolens område samtidig som det ble enklere å "få dem inn" igjen til neste time. I tillegg gikk assistenten streifvakter på skolens område i timen etter storefri.

Sekundært

Skolens elevråd skal registrere hærverk i løpet av skoledagen etter et oppsatt system. Med bakgrunn i denne informasjonen vil administrasjonen benytte lærernes registrering for å spore elever som har forlatt undervisningen på det aktuelle tidspunktet. På denne måten vil det signaliseres at det "følges med".

Skolen har valgt å vente med implementeringen av dette tiltaket, da det blir vurdert at et tiltak av denne typen best lar seg starte ved oppstart av et nytt skoleår.

Tiltak

Streifvakter på skolens område for å hindre vandring og timeskulkere. Dette var et felt skolen opplevde særlige utfordringer med, og som ikke er dekket av andre og allerede eksisterende tiltak.

Rothaugen skole pekte på at vandring kan være grobunn for andre utfordringer, i særlig grad mer utstrakt skulking. Ved å forsøke å håndtere denne utfordringen ville tiltaket også kunne gi andre mer langsiktige positive effekter. Samtidig vil tiltaket også kunne gi en kortsiktig effekt, ikke bare mot de elevene som tiltaket er rettet mot, men også andre som "forstyrres" av timeskulkerne.

Målgruppe

Elever med timefravær. Også en sekundærmålsetting om å legge forhold bedre til rette for andre elever, som påvirkes av elever som vandrer.

Gjennomføring

- Alle voksne som møter elever på vandring gir beskjed om at timen har begynt/spør/snakker med eleven.
- Lærerne har vandring i tilknytning til storefri på fastsatte datoer fra kl. 11.45 og ca. 1 time. Utekontakten har deltatt i vandringene en dag i uken.
- Ledergruppen har fordelt ukedagene til vandring slik at en lærer/ansatt har et spesielt ansvar for hver enkelt ukedag
- Målsetting med vandring er å få eleven inn til timen og finne ut om vandringen er tilfeldig eller del av et mønster.

Sekundært

Også helsesøster har bidratt i tiltaket. Helsesøster er ansatt i 40 prosentstilling, øremerket arbeid med skolefravær, og har blant annet vært delaktig i streifvaktene. Også sosiom ansatt på skolen har deltatt på streifvaktene.

7.1: Motiverende samtale

De 4 skolene ble bedt om å gi tilbakemelding på områder eller temaer de så på som spesielt utfordrende og hvor de kunne tenke seg kursing/undervisning/foredrag. Skolene meldte om behov for å øke kompetanse innen "den vanskelige samtalen" spesielt en-til-en. Både samtaler med elever med skulkproblematikk og foresatte hvor kommunikasjonen av ulike grunner er vanskelig ble nevnt som aktuelt. Kompetansesenteret arrangerte på bakgrunn av dette ønsket et kurs i Motiverende Samtale. Kurset gikk over to dager, 5 representanter fra hver skole ble invitert.

Kurset fokuserte på samtaler med elever som har en skulkproblematikk, samt samtaler med foresatte.

I etterkant av kurset ble det gitt tilbakemeldinger på at de spesifikke utfordringene som omhandlet samtaler med foresatte kunne blitt prioritert mer. Med utgangspunkt i dette utarbeidet Bergensklinikkene en egen "brosjyre", med tittelen "veileder for foreldresamtaler".. Veilederen ble gjennomgått i prosjektgruppen og sendt på høring. Skolene har gitt tilbakemelding på at de ønsker å implementere veilederen i det daglige arbeidet.

Kurset i Motiverende Samtale blir i etterkant vurdert som hensiktsmessig og relevant. Alle fire skolene viser til at det overordnede temaet bidrar til å sette et større fokus på det å lytte aktivt til elever og foresatte, noe som av og til kan være fraværende i en travel skolehverdag.

Flere av skolene ønsker kursing i Motiverende samtale for hele personalgruppen.

8: Oppsummering:

- **Helhetlig tilnærming:** Skolene bør ha en helhetlig plan for hvordan håndtere uønsket fravær, som både omhandler et klart forebyggende perspektiv og reaksjoner for mer etablerte mønstre. De ulike leddene bør utformes i en sammenheng og bør være utfyllende.
- **Registrering som viktig fundament:** At skolene har gode rutiner for registrering er selve premissen for at andre innsatser mot uønsket fravær fungerer optimalt. Samtidig ser vi at arbeidet med registreringsrutiner enkelt vil involvere mange ansatte ved skolene og spre oppmerksomhet rundt temaene.
- **Fokus på praksis:** I særlig grad når det gjelder registrering og oppfølging av fravær er det sentralt at det fokuseres på den praktiske gjennomføringen ved skolene, i tillegg til utformingen av det rent formelle.
- **Ansvarsfordeling mellom ansatte og nivåer:** Det er sentralt at skolene har en klar og fastlagt fordeling av ansvar mellom de ulike rollene på skolen. Denne bør skriftliggjøres og vil fungere til å skape forutsigbarhet blant både lærere og elever.
- **Spre "eierskap" ved skolene:** Skolene bør prioritere å heve oppmerksomhet rundt temaet blant alle ansatte og ikke utelukkende prosjektgrupper eller rådgivere. Dette arbeidet har vist seg mer ressurskrevende enn først antatt.
- **Forebyggende fokus:** Å arbeide med målsetningen "tidlig intervensjon" bør alltid være en målsetning, og er også ressursbesparende i et lengre perspektiv.
- **Starte "tidlig nok":** Det er krevende for ungdomsskoler å nå alle elever før uønskede adferdsmønstre allerede er etablert. Det er likevel en målsetning å nå elever så tidlig som mulig, eventuelt også gjennom samarbeid med barneskoler.
- **Prioritere tid blant lærere:** Time- og kontaktlærere må få anledning til å sette seg inn i problemstillinger, inkludert regelverk, i en travel arbeidshverdag.
- **Sammenfall mellom utvalg elever og form på tiltak:** For utarbeidningen av konkrete tiltak er det sentralt at det gjøres en betydelig innsats i forkant av selve gjennomføringen. Denne innsatsen bør omhandle hvilke problemstillinger som er primære og hvilke konkrete tiltak som er best egnet til å møte slike problemstillinger. Litteratur kan benyttes som støtte.
- **Fellesmøter:** Erfaringer tilsier at skolene relativt enkelt kan spre engasjement og kunnskap om temaene gjennom fellesmøter for alle ansatte.
- **"Tett på":** Å reagere så tidlig som mulig i det fravær blir oppdaget er en viktig målsetning. Dette kan og bør gjøres gjennom å samtale med elev, eventuelt også foresatte, så raskt som mulig.
- **Utfordringer med måling av effekt:** Å kunne måle effekt av handling, det være seg registrerings-systemer eller konkrete tiltak, har vist seg krevende av flere grunner. Det er en forutsetning at det eksisterer kurante oversikter over fravær i forkant av handlingene, samtidig som målinger av forebyggende effekter i seg selv er vanskelige.
- **Motiverende samtale:** Metodikken har vist seg hensiktsmessig med tanke på ulike ansattes ønsker og behov om å heve kompetanse.

Hva fungerer, egentlig? Kriterier for suksess

Det er ikke denne veilednings mål å komme med en endelig fasit over hvilke tiltak skolene skal benytte. Tiltak bør tilpasses de utfordringer som foreligger, samt de resurser man til en hver tid har tilgjengelig. Gjennom det som har blitt presentert kan vi likevel oppsummere enkelte faktorer som vil øke muligheten for vellykkede tiltak.

For ordens skyld kan vi dele inn i tre ulike typer av suksesskriterier som er avgjørende for å minske ulegitimert fravær: kriterier for skolen som helhet eller system, kriterier som har med å inkludere instanser utenfor skolene, eller samarbeid, og kriterier som omhandler interaksjonen med elever som tiltakene er rettet mot. Disse faktorene vil fungere ulikt fra skole til skole, samtidig som suksess er avhengig av hvordan de kombineres og settes sammen i en mer overordnet strategi for å møte utfordringene.

Suksesskriterier for skolen som helhet:

- 1: Synlige og gjennomførte rutiner for registrering av fravær (Utekontakten 2007, Wilder 2003)
- 2: Spesifikke og målbare mål for tiltak (Reimer & Dimock 2005)
- 3: En helhetlig tilnærming: en kombinasjon av preventivt arbeid og intervensjon rettet mot en spesifikk målgruppe er et ideal man kan forsøke å strekke seg etter (Reimer & Dimock 2005, Wilder 2003)
- 4: En skikkelig evaluering både underveis og i etterkant av tiltak (Wilder 2003)
- 5: Regler for fravær og oppfølging av fraværende bør være varig. Kortvarige prosjekter fører som oftest til kortvarige resultater (Wilder 2003)
- 6: Ansatte på skolene som både er trent til og er motivert for å arbeide aktivt med skolefraværspromblematikk (Wilder 2003)
- 7: Bruk erfaringer fra andre skoler i utforming av tiltak (Reimer & Dimock 2005)

Suksesskriterier for interaksjonen med elevene:

- 1: Tilbakemeldinger til elevene i form av positiv respons for oppmøte (Reimer & Dimock 2005)
- 2: Tilbakemeldinger til elevene i form av negative sanksjoner for fravær (Reimer & Dimock 2005)
- 3: Vis tydelig og umiddelbart at elevens fravær "oppdages". Snakk med eleven så tidlig som mulig om dette. Få frem at eleven er savnet fra klassen
- 4: Gi elevene individuell oppmerksomhet, og forsøk å bygg relasjoner basert på tillit og respekt (Wilder 2003, Utekontakten 2007)
- 5: Vær forsiktig med plassering av skyld. Årsaker til elevenes fravær kan være mange og kompliserte, fokuser heller på hva som kan gjøres for eleven for å bedre situasjonen (Mapp 2004)
- 6: Fremhev hva elevene som det jobbes med gjør bra, uansett hvor betydningsløst dette kan virke. Alle elever er suksessfulle i noe

Suksesskriterier for samarbeid:

- 1: Samarbeid skal ikke gjøres bare for samarbeidets skyld, men skal gjøres med relevante instanser målt etter skolenes behov (Utekontakten 2007)
- 2: Samarbeid kan innebære koordinering av eksisterende tiltak og ikke bare oppretting av nye
- 3: Involvering av foresatte/foreldre, eventuelt familie for øvrig er avgjørende. Snakk med foreldre/foresatte så tidlig som mulig etter ulegitimert fravær. Det er da sentralt at man samtaler med foresatte og ikke nøyer seg med å gi beskjed (Reimer & Dimock 2005)
- 4: Involver foresatte/foreldre i tiltakene. Å involvere foresatte/foreldre betyr her at de inkluderes i gjennomføringen av tiltakene, at de blir hørt, og at deres kompetanse og ressurser blir brukt (Wilder 2003, Mapp 2004)

Prosjekt skoleskulk 2009 – 2010

Mål: Redusere ulegitimert fravær i ungdomsskolen

1. Nivå av ulegitimert fravær i skolen per i dag:
 - Registrering av fraværdata – base line perioden 1. mars til 1. juni. - skille på kjønn - klassetrinn
 - og hvis mulig skille mellom timer/dager - ulegitimert/vs legitimert fravær (aktuelt tema for noen)
2. Spesielle utfordringer relatert til fraværspromatikk ved skolen, eller problemstillinger som er relevante fra skoleskulkundersøkelsen: - eks. skulk/vandring i skolelokaler/kjønn/eller minoritetssatsing
3. Beskrive eksisterende tiltak – tiltakene/innsatsen må være rettet mot mål om å redusere skolefravær:
4. Ut fra en vurdering av spørsmålene nr 1, 2 og 3 – hva vil skolen prioritere å satse på?

Litteraturliste:

- Berg, I., Butler, A., Franklin, J., Hayes, H., Lucas, C., & Simms, R. (1993), DSM-III-R Disorders, Social Factors and Management of School Attendance Problems in the Normal Population, s 1187-1203, *Journal of Child psychology and psychiatry*, 34
- Berg, I. (1996), School Avoidance, School Phobia, and Truancy. *Child and Adolescent Psychiatry: A Comprehensive Textbook*
- Bergen Kommune, Byrådsavdeling for oppvekst, Behandling av ugyldig fravær i grunnskolen i Bergen, Rundskriv nr.: 24/2007
- Bergensklinikkene (2009), Skoleskulkundersøkelse 2008; En undersøkelse i Bergen Kommune om 8., 9. og 10. klassinger og skolefravær. Kompetansesenteret Rus Region Vest Bergen, Stiftelsen Bergensklinikkene
- Collin-Hansen, R. (2005), Barnets rett til opplæring og til vern mot marginalisering i skolen, PhD-Thesis, Universitetet i Bergen
- Evdsten M. (2007), "Jeg synes de kunne tatt en prat med meg"; En Kvalitativ Studie av Skolevegring med Fokus på Mødre og Døtres Opplevelser i Møtet med Skolen og Hjelpeapparatet. Masteroppgave. Universitetet i Oslo
- Hope, P., Klyve, A., Ullebø, A-L., & Strønen, Ø., (1991) *Skulk i Skolen*. Bergen Kommune
- Ingul, J.M. (2005), Skolevegring hos barn og ungdom (s. 27-39), i Befring, Talseth & Veia (Red.) *Se meg! Barn i Norge 2005*
- Kearney, C. A (2001): *School Refusal Behaviour in Youth. A Functional Approach to Assessment and Treatment*. Washington DC: American Psychological Association.
- King, N. J. & Bernstein, G. A. (2001), *School Refusal in Children and Adolescents: A Review of the past 10 Years*, s. 197-205. *Journal of the American academy of Child & Adolescent Psychiatry*, 40:2
- Mapp, K. (2004). Family engagement. In F. P. Schargel & J. Smink (Eds), *Helping students graduate: A strategic approach to dropout prevention* (pp. 99-113). Larchmont, NY
- National Centre for School Engagement (NCSE) 2007: *Pieces of the Truancy Jigsaw: A Literature Review*
- The National Assembly of National Voluntary Health and Social Welfare Organizations. (1991). *The community collaboration manual*. Washington, DC
- Nilsen, H. F. (2003), *Skulkere med egen kultur. Spesialpedagogikk 02/03*
- NOU 2003: 16, I første rekke. *Forsterket kvalitet i en grunnopplæring for alle*
- Reid, K. (2005), *The Causes, Views and Traits of School Absenteeism and Truancy; an Analytical Review*, s. 59-82. *Research in Education*.
- Reimer, M. S. & K. Dimock. (2005). *Best Practices and Model Truancy Programs*.
- Clemson, S.C.: *National Dropout Prevention Center*, College of Health, Education, and Human Development, Clemson University.
- Utekontakten i Bergen (2007), *Skoleskulk; En Prosjektrapport* . No. 03/07. Bergen Kommune
- Vestrheim I. (2002), "Det viktigste tiltaket er vel rett og slett samarbeid..."; *Praksistradisjoner i Pedagogisk Psykologisk Teneste knytt til fenomenet skulevegring*. Hovedfagsoppgåve i pedagogikk. Universitetet i Bergen/Høgskolen i Bergen
- Wilder Research Centre (2003), *Effective Truancy Prevention and Intervention; A Review of Relevant Research for the Hennepin County School Success Project* Amherst H. Wilder Foundation

HANDLINGSSKJEMA

